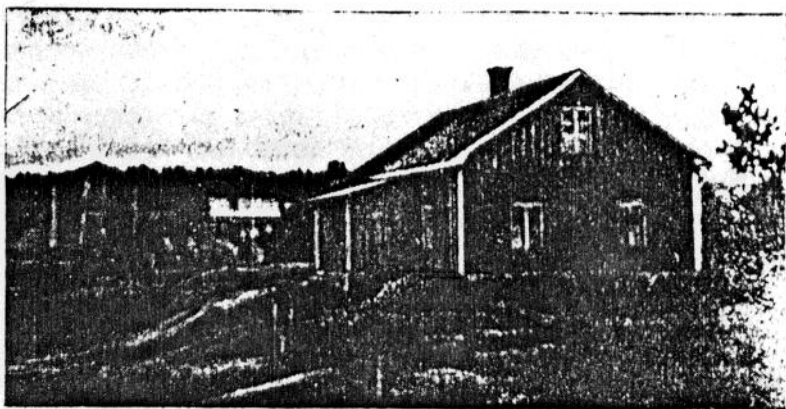

Håkanstugan i Stora Årbotten, Gunnarskog.

Omkring 1600 funnos i Stora Årbotten tre bönder, Amund, Börgier och Gunnar, vilka vardera skattade 12 Mark till Älvsborgs lösen. Gården blev under detta århundrande uppdelad i flera brukningsdelar, allt eftersom släkten förökade sig. Tyvärr saknar man alla dokument från denna tid. Möjligen har det funnits släktregister i de dokument och kalvskinnsbrev som skulle funnits »ovan valvet» i Gunnarskogs gamla kyrka men som förekommo när denna ombyggdes.

Först 1677 anträffas stamfadern till Håkanssläkten. Han hette Kjällar och var gift med hustru Ingeborg, född 1648. Deras son hette Håkan Kjällarsson, född 1726 och gift med Karin Andersdotter, född 1741. Med denne börjar släktgårdens historia. Man får alltså antaga att Håkan vid arvskiftet efter sin fader erhöll en obebyggd hemmansdel och här byggde en stuga, som kom att bära hans namn.

Håkan Kjällarsson hade tre barn: Kersti, som blev gift med Anders

Johansson på Tomten i Stora Gårdsås, Kari, som blev gift med Anders Persson i Bosebyn, och Anders, som ärvde Håkanstuga. Denne gifte sig med Malin Andersdotter, född 1790 och död 1858. Själv var han fem år äldre och dog 1830. De hade sex barn, två söner och fyra döttrar. Sönerna delade gården, så att Anders fick den västra och Nils den östra delen. Anders Håkansson dog ung. Döttrarna kommo till olika håll. Maria blev gift med Olov Andersson, »Spelmans-Olof», i Gårdsås. Karin blev gift med en sonson till »Bockeper», Anders Nilsson i Haget, Treskog, en rik och ansedd släkt, från vilken predikant Hagström i Arvika härstammade.

Ankan efter Anders Håkansson gifte om sig med Anders Gustafsson från Rexed, men denne blev snart hemfallen åt dryckenskap o. började ödelägga hemmet. Han söp t. o. m. upp utsädet, så att de ingenting hade att så, när våren kom. En gång hade hustrun låtit sy en klädning åt en av döttrarna, och mannen erbjöd sig att gå till flickan med denna, men sålde den

i stället och söp upp pengarna. När flickan kom hem och frågade efter klädningen kom sanningen fram. En av supbröderna tyckte detta gick väl långt och sade: »Detta skulle du inte gjort, du Anders». — »Nej, jag skall allt gå och ställa det till rätta», svarade mannen och gick direkt ned till sjön och dräkte sig.

En sorglig bild av förhållandena årtiondena före husbehovsbrännin- gens avskaffande.

Malin syntes ha varit en duktig kvinna, som efter mannens död skötte gården och så småningom fick upp den ur dess vanvård. Med Anders Gustafsson hade hon en son, som kom till Norge och blev en betydande man. Han gifte sig där och hans barn blevo alla duk- tiga människor.

Håkan Kjällarsson hade en bror, som hette Per och som vanligen kallades »Sme-Per» därför att han var mycket skicklig med smide. Han bodde på Håkanstomta i Treskog. En dotterson till honom var Anders Mattsson i Treskog, far till förre riksdagsman Magnus Mattson och sakförare Oscar Mattsson i Arvika.

»Sme-Pers» skicklighet i den äd- la smideskonsten synes ha haft gamla anor från släktens förtid. På Håkanstugans ägor, ned mot sjön, ligger en kulle, kallad »Sme- kul». Här har i äldre tider troligen legat en masugn, ty jorden är här full med gammalt smidesslagg och även små smältjärnsbitar, tydliga tecken på att man här har drivit osmundssmide. Sannolikheten här- av bestyrkes därav att norr om går- den finnes en myr, kallad Malmmy- ren, där myrmalm ännu finns och som tidigare varit mycket rik på sådan malm.

De järnugnar, vari man smälte myrmalmen voro mycket primitiva.

På en bottenhäll av gråsten upp- murades ett »ställe» av cirka 50 om:s höjd och 75 cm i diameter. Ovanpå detta var en pipa av grå- sten i form av en tratt, en meter vid och två meter hög. Omkring denna pipa gjordes en stomme av bräder, varefter mellanrummet fyll- des med jord och tilltrampad torv. Ovanpå lades ett golv, den s. k. masugnskransen. Ugnen påblåstes med ved tills det bildades en del kol, varefter myrmalm, som förut rostats, påfylldes. Så pålades yt- terligare en del ved och blåstes i tre å fyra timmar. Efter denna tid fanns på botten av ugnen en klump osmundsjärn på 14 å 17 kilo. Denna framdrogs och bear- betades på städ, klövs och hamra- des till passande storlekar.

Anders Håkanssons yngre son, Nils Andersson, född 12/6 1828, blev ägare till Östra Håkanstuga. Han var en intelligent och skriv- kunnig man, som blev mycket an- litad i kommunens tjänst. Han var t. o. m. på förslag till nämndeman, då han genom en häftig förkylning på 1870-talet blev oförmögen till arbete.

Nils Andersson var gift med Sti- na Persdotter, f. 1/2 1839, d. 1906. Hon var en duktig husmor som för- stod att under mannens sjukdom hålla hus och gård i gott stånd. Det var mer än en gång hon fick sitta på lasset och frakta produk- ter till Karlstad, att där säljas. De hade flera barn, av vilka Per Nilsson, f. 1864, och Maria Nilsson, f. 1880, nu gemensamt äga släkt- gården.

Vid mitt besök på gården berät- tar Per Nilsson en del smådrag ur släktens historia. År 1868 var ett svårt nödår, och folk höll på att svälta ihjäl. Året förut hade varit mycket kallt hela sommaren, så att

såden ej hann mogna, och nu blev sommaren torr och het så att all grödan förbrändes. Man sade att såden sköt ena dagen, matades den andra och skars den tredje. Det blev hårda tider. Vargarna kommo ända fram till husen. I Årbotten revo de en fölunge och en sugga. Flera varggropar nere vid sjön vittna ännu om denna tid.

Socknen köpte spannmål från Västergötland och malde vid Rexed. I sockenstugan var allmän bespisning. Det kokades gröt, och utanför lågo stora hopar av människor, som väntade på att få komma in och äta. Nils Andersson hade hand om denna bespisning. Ibland gick gröten åt, ibland blev det över, ty det var nog ingen kalasmat just. Per Nilsson mindes att i hans föräldrahem var det en förmiddag ej mindre än 18 tiggare inne och tiggde mat. Ja, det var hårda tider. Däröfver kunna vi inte göra oss någon föreställning.

Flera märkesmän har slakten haft och många duktiga och starka karlar. Håkan Kjällarsson kastade en gång, för att visa sin styrka, en tung harv upp på taket av visthusboden, en ganska hög byggnad, f. ö. den äldsta av de nu befintliga byggnaderna på gården.

Hans dotter Karin, f. 1780, var en kraftkvinna. Hon hade 9 söner, alla verkliga kämpagestalter. Den förnämste av dessa var landstingsman Erik Andersson på Tomta i Bosebyn. En syster till ovannämnda Karin, Kärsti, blev gift med Anders Jonsson i Väststuga i Årbotten. De hade tre söner, åt vilka fadern byggde var sin stor byggning på olika lotter av sin egen dom. En av sönerna hette Per och gifte sig med Ingegärd i Öljerud. Deras son, Anders Persson, var far till disp. Per Anderson i Arvika.

Anders Håkansson's äldre son, Anders Andersson, f. 28/2 1825, blev gift med Stina Jonsdotter från Väststuga i Årbotten. De hade flera barn, av vilka tre leva, därav nämndemannen Magnus Andersson i Arvika. En son till Karin Andersdotter var far till hans namne, landstingsman Magnus Andersson på Degerängen i Arvika. En son till Marta och Olof Andersson blev baningenjör vid Malmö—Ystads järnväg.

Stora Årbotten utgör ett mantal om 1,095 hektar. En liten historia, som visar hur ortens ståndspersoner ibland förmådde bönderna att ena sig om större odlingsarbeten, har berättats från Årbotten. Hemmanet ägde nämligen stora mossar, på vilka det för 100 år sedan endast växte litet björkskog, där hararna brukade hålla till. En Löwenhjelm, som ibland var där och jagade, uppmanade delägarna att odla upp marken, men ingen ville börja. Så en dag sade han: »Om ni ej odlar upp mossarna så skall jag ställa så att ni blir av med alltsammans». Detta gjorde att de olika gårdsägarna slog sig tillsammans och odlade upp mossarna, som sedan lämnade rikliga skördar. Nyligen har ett större dragdike upp-tagits genom området med hjälp av landstingsanslag.

Under rundvandringen genom byggnaderna på Håkenstuga visade mig Per Nilsson en del ålderdomliga inventarier, bl. a. en spinnstol, varpå man spunnit svinhårsrep, samt ett fönster, i vilket suttit skinn i stället för glas. Av fynd i jorden kan nämnas en klump sammanhängande silverpennigar från Carl IX:s tid, funna vid plöjning på en udde nere vid sjön Gunnern 1890.